

V. VÍZGAZDÁLKODÁS

V. 1. Szinte teljes körű szolgáltatás: az ivóvízellátás

A közüemi vízellátás tekintetében jelentős fejlődés ment végbe az utóbbi években. Az ellátottság szinte teljes körűnek mondható²⁵⁷, a bekötött lakások aránya 1996-ra meghaladta a 90 %-ot, 1998-ra a 97%-ot²⁵⁸. Ez természetesen azt is jelenti, hogy a jelentős területi különbségek mérséklődtek, vagy eltűntek. Az ivóvízellátás mennyiségi mutatói megfelelnek a fejlett országok mutatóinak, a minőségi paraméterek javítása azonban további fejlesztési beruházásokat tesz szükségessé.

A településhálózatban a közüemi vízellátottság tekintetében nincsenek jelentős különbségek (**48. melléklet**). A településállomány közel 70 százalékának ellátottsága az országos átlagtól kevesebb, mint 10%-kal tér el, míg jelentős (50% feletti) eltérés a településállomány alig 6%-át érinti. Szinte teljesen homogén terület – Balaton és Győr környékét leszámítva – a Dunántúl, a keleti országrészben a különbségek szembetűnőbbek.

Az eltérések megyei bontásban sem jelentősek, összességében a dunántúli megyék átlagosan 6-8%-kal fejlettebbek (**49. melléklet**). Öröndetes tény, hogy minden megyében 80% felett van a közüemi vízhálózatba bekötött lakások aránya, ez a jelentős – átlagosan 27 %-os – fejlesztéseknek köszönhető

Az **50. melléklet** alapján megállapítható, hogy nagyobb és egyenletesebb fejlődés az ország keleti felén ment végbe, így a különbségek nem változtak. Átlag alatti fejlődés a nagyvárosokban és a Kiskunság keleti részén mutatható ki. A Dunántúlon a fejlődés mérsékeltebb és diverzifikáltabb volt: az elmaradott területek fejlődtek jelentősebben. Jelentős előrelépést Bakonyalja, Kemeneshát valamint Vas és Baranya megye rurális területei értek el²⁵⁹, ugyanakkor a bekötött lakások aránya Somogy balatonparti és határmenti településeinek jelentős részében már nem növekedett.

E folyamatok ellenére az ellátottság a Dunántúlon még mindig magasabb, gyengén ellátott területek nincsenek (**48. melléklet**). Különösen a Duna-Tisza köze²⁶⁰, Nógrád, Heves, és Borsod-Abaúj-Zemplén északi területei maradnak el jelentősen az országos átlagtól.

²⁵⁷ 25 település nem rendelkezik közüemi vízhálózattal.

²⁵⁸ Jelenleg a lakosság 98 %-a részesül vezetékes vízellátásban.

²⁵⁹ Nagy területű, de kis népességszámú térségekről van szó.

²⁶⁰ A külterületen élő lakosság magas aránya miatt.

Az 1000 lakosra jutó közüzemi vízhálózatba kapcsolt lakások számának változása alapján is (**51. melléklet**) alapján is a keleti országrész, valamint az előbb említett dunántúli területek erőteljesebb fejlődése képezhető le, viszont nem mutatható ki jelentős különbség a két országrész jelenlegi színvonala között (**52. melléklet**). Gyenge mutatókkal itt is az Észak-Magyarországi régió megyéinek északi területei rendelkeznek, valamint a Duna-Tisza közének budapesti agglomerációs területe. Feltűnően magas mutatókkal rendelkeznek a Balaton északi partjának települései és szétszórtnak néhány aprófalvas település. Megyei szintre lebontva (**53. melléklet**) sincsenek jelentős különbségek: a legjobban és a legkevésbé ellátott megye között 76 lakás/1000 fő a különbség. A változás volumene igen jelentős: az 1998-as értékek harmada 1990 utáni fejlesztések eredménye. A nagyvárosok esetében ez fejlesztési “láz” nem érhető tetten, az átlagos fejlődés csak 54 lakás/1000 fő. Ez magyarázható a már korábban meglevő fejlett infrastruktúrának is. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a kisebb volumenű fejlesztések ellenére a városok mutatói magasabbak a megyei mutatóknál, a nagyvárosok átlaga 400 lakás/1000 fő fölött van.

A népességhez viszonyított vezeték hossz alapján (**54. melléklet**) látható, hogy az idegenforgalom céltelepülései mellett az aprófalvas területek “fejlődtek”, alacsony népességszámuk miatt. Ez a fejlődés azonban a hatékonyság szempontjából nem feltétlenül kedvező, mert valószínűsíthetően magasabb fajlagos beruházási és üzemeltetési költségeket takar²⁶¹. Érdemes megemlíteni a perifériális területek – Észak - Borsod, Békés megye határmenti területei, Dél-Baranya, Ipolymente – magas mutatóit. A megyék között viszonylag jelentős különbségek alakultak ki (**55. melléklet**), mely elsősorban a településhálózati struktúra különbözőségére vezethető vissza: jellemző, hogy a nagyvárosok átlaga a megyei átlag felét sem éri el, míg törpefalvak esetében igen extrémnek számító értékek is szerepelnek (**55. melléklet**). A változást vizsgálva (**56. melléklet**) megállapítható, hogy a gyors népességfogyású területeken akár fejlesztés nélkül is jelentősen változhatott a mutató, ugyanígy ellentétes irányú folyamatok figyelhetők meg a nagyvárosok agglomerációs zónájában.

A hálózathossz háztartásra vetített mutatói (**57. melléklet**) egyértelműen a Dél-Alföld és a nagyvárosok alacsony értékeivel tűnnek ki, jelentős változást azonban csak azon települések érthettek el, ahol valóban volt fejlesztés (**58. melléklet**).

²⁶¹ Az 1990-ben megalkotott Önkormányzati Törvény azonban a települési önkormányzatok kötelezően ellátandó feladata közé sorolta az egészséges ivóvíz biztosítását.

A vízfogyasztás mind lakossági, mind ipari részről csökkent, főleg az évtized második felétől (**59. melléklet**). Ez a folyamat kedvezőnek mondható a vízkészletek hatékonyabb védelmének szempontjából. Nyilvánvaló a fogyasztás csökkenésének elsődleges oka, hogy a lakosságnak meg kell fizetnie a vízszolgáltatás valós árát, és ez takarékosra ösztönöz, továbbá, hogy az ipari szerkezet-átalakítás során a kevésbé vízigényes technológiák terjedtek el²⁶².

V. 2. Szennyvízelvezetés és tisztítás

A csatornahálózat fejlesztése a vízkészletek hosszú távú megőrzését, a szennyvíztisztítás a csatornákkal összegyűjtött szennyvizek tisztítását, környezet szennyezettségi állapotának mérséklését, valamint a településkörnyezet védelmét célozza meg.

Az ország 3125 települése közül 705-ben volt csatornahálózat, és 628 településen üzemelt szennyvíztisztító telep²⁶³. Tekintettel arra, hogy elsősorban a városaink csatornázottak, az ellátott lakosság aránya kedvezőbb képet mutat jelenleg is. A **48. és 60. melléklet** térképeiből látszik, hogy a csatornázás helyzete az ivóvíz-szolgáltatásnál lényegesen rosszabb. Még 1998-ban is, a településállomány csak alig több mint 25%-a rendelkezett csatornahálózattal. A csatornázott területen élő lakosság aránya 58 %, míg a csatornára kötött lakások aránya 44 % volt. Magas – 75% feletti – érték csak egyes nagyvárosokban²⁶⁴ és a Balaton déli partján figyelhető meg. Közepes értékekkel rendelkeznek egyes városi agglomerációk²⁶⁵ és az alföldi nagyvárosok közül Szeged, Debrecen, Nyíregyháza, Békéscsaba és Gyula. (**60. melléklet**).

A megyék rangsorát (**61. melléklet**) Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron és Baranya vezeti, átlag körüli értékkel Somogy, Hajdú-Bihar és Csongrád rendelkezik, a rangsor alján Békés, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Pest helyezkedik el. Ez azért is figyelemreméltó, mert a legnagyobb arányú fejlesztés Pest megyében figyelhető meg. Itt a csatornázottság hiánya égető problémaként jelentkezett és a lemaradás – a követő infrastruktúra-fejlesztés miatt – még mindig jelentős maradt. Ugyanakkor egyes településeken a gyors fejlesztés hatására az ellátottság teljes körűvé vált.

A csatornahálózat – nem is olyan régen – kifejezetten “városi” közműnek számított. 1989-ben a településállomány alig 7%-ban volt csatornahálózat, számos kis- és

²⁶² OTK is említést tesz erről.

²⁶³ Előfordul, hogy több település szennyvizeit egy helyen tisztítják.

²⁶⁴ Budapest, Pécs, Miskolc, Sopron, Győr, Nagykanizsa és az egyetlen, magas értékkel rendelkező alföldi település: Szolnok.

középváros²⁶⁶ nem rendelkezett ezen infrastruktúrával. A hálózat fejlesztése a kilencvenes években vált lendületesebbé (**62. melléklet**). Jelentős fejlesztés ment végbe Győr-Moson–Sopron megye északi részén a Szigetközben, az Alpokalján, Balaton déli partján, a fővárosban és környékén, valamint Békés, Hajdú-Bihar megyékben és a Mátra-Bükk idegenforgalmi övezetben. Láthatóan a fejlesztések egyrészt agglomerációkhoz, valamint a kiemelten idegenforgalmi-rekreációs és fokozottan védendő természeti területekhez köthető²⁶⁷.

Lakosszámra kivetített mutatók érdekes tanulsággal szolgálnak, ugyanis tükrözik a rendszerváltozás előtti időszak fejlesztési prioritásait (**63. melléklet**). Magas mutatókkal rendelkezik Oroszlány, Várpalota, Dunaújváros, Komló, Pécs, Salgótarján, vagyis a szocialista ipar fellegvárai. Ezt a térképet összevetve a **64. melléklet** térképével azt láthatjuk, hogy ezen települések fejlődése jócskán elmarad az országos átlagtól, korábbi erőltetett fejlesztésüknek azonban máig érződik a hatása²⁶⁸.

Megyék közötti rangsor végén (**65. melléklet**) két olyan “agrármegye” található, ahol az urbanizáltsági szint is igen alacsony²⁶⁹. Az ellenpóluson az iparosodott “urbanizált” megyék állnak²⁷⁰.

Egy lakosra jutó csatornahálózat-hossz tekintetében a jelentős természeti értéket képviselő területeken megvalósított fejlesztések jelentik a hangsúlyt. E területeken ugyanis jellemzően közepes vagy kis népességű települések találhatók. A természeti érték védelme miatt a kiépítettség itt gyakran teljes körű. E két tény együttesen eredményezi a magas értékeket a Szigetközben, a Fertő és a Balaton parti településeken²⁷¹. Ezt a tényt a **66. melléklet** mutatja szemléletesebben²⁷².

Egy lakosra vetített mutató alapján feltűnő a Dél-Alföld településeinek alacsony értéke. Ez különösen azért figyelemreméltó, mert a **67. mellékletből** látható, hogy ezen a területen a települések jelentős részénél nem történt növekedés, amely nyilvánvalóan nem a népességváltozásból adódik, hanem sokkal inkább a termelészövetkezetek

²⁶⁵ Budapesti, szombathelyi, győri, veszprémi.

²⁶⁶ Csongrád, Békés, Tata.

²⁶⁷ Sajnálatos módon, a Tisza-tó környékén a közműfejlesztés nem kapott kellő hangsúlyt.

²⁶⁸ Az igazsághoz hozzátartozik, hogy általában csak mennyiségi mutatóik alapján irigylésre méltók e települések: az infrastruktúra műszaki színvonala – nem csak a koránál fogva – számos probléma forrása e településeken.

²⁶⁹ Bács-Kiskun, Szabolcs-Szatmár-Bereg.

²⁷⁰ Komárom-Esztergom, Baranya, Győr-Moson-Sopron.

²⁷¹ A Balaton északi partjának közművesítése 1998-ban elkezdődött és várhatóan a dolgozat elkészültének idejében be is fejeződik.

²⁷² Itt meg kell jegyezni, hogy az ellátatlan települések nagy száma alacsony országos átlagot eredményez, ezért kerülhettek a magasan átlag feletti területek közé a budai agglomeráció és É-Békés települései is. Ez természetesen nem baj, mivel így árnyaltabb képet kaphattam az ellátottságról.

átalakulásával hozható összefüggésbe: az atomizálódott tulajdonosi struktúra ugyanis sok esetben már nem tudta üzemeltetni ezeket a hálózatokat.

Ezt támasztja alá, hogy a megyei rangsorban **(68. melléklet)** Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar is hátul helyezkedik el Nógrád megyével. Győr-Moson-Sopron jelentős fejlesztés részese volt, de magas Veszprém megye mutatója is. Pest megye tűzoltómunka-szerű fejlesztését itt is nyomon érhetjük, az 1998. évi érték 80%-a a tárgyalt időszak fejlesztésének eredménye.

Az egy lakásra számított hálózathossz és annak változása **(69. és 70. melléklet)** nem tér el jelentősen az egy főre vetített mutatóktól. A nagyvárosok²⁷³ mutatói még alacsonyabbak, mivel magasabb az egy lakásban élők száma, mint a falvakban.

1998-ban az összegyűjtött szennyvizek 55%-a tisztítás nélkül jutott a befogadóba, és a tisztított szennyvizeknek csak a 33 %-át tisztították megfelelően. A csatornázatlan területeken lévő közműpótló rendszereknek egyes felmérések szerint kevesebb, mint 10%-a működött rendeltetésszerűen. Az ország jelentős területén jelenleg is sok problémát okoz a szennyvíziszapok és települési folyékony hulladékok nem megfelelő elhelyezése²⁷⁴, de a legnagyobb probléma még mindig a tágra nyílt közműölló.

A közműölló az 1980-as évektől kezdve nyílt ki: az ivóvíz-szolgáltatás mértéke jelentősen nőtt, a szennyvíztisztítás kapacitása ezt nem volt képes követni²⁷⁵. 1990-től kezdődően lassú záródás figyelhető meg a szennyvízkezelő programnak, kormányzati szerepvállalásnak köszönhetően, de a közműölló még mindig "nyitottabb", mint 1980-ban volt²⁷⁶.

Közműölló számításakor a szakirodalom a bekötött lakások arányaival számol **(71. és 72. melléklet)** Ez alapján fejlettnak mondható Győr és környéke, Sopron és környéke, Budapest és az agglomeráció, a Balaton déli partjának agglomerációja, Szombathely-Kőszeg és környéke, a Gárdony – Székesfehérvár – Várpalota – Veszprém - Ajka urbanizációs sáv, a (Komárom) – Tata – Tatabánya – Oroszlány település-együttes, valamint a környezetéből kiemelkedve: Nagykanizsa, Kaposvár, Pécs, Miskolc-Eger és Szolnok. Vagyis összefüggően jól ellátott területek kizárólag a Dunántúlon találhatók, ott is az erősen agglomerálódó, magas urbanizáltsági szintet elérő területeken. Az országos átlaghoz viszonyított mutatók **(73. melléklet)** még jobban kiemelik ezeket a

²⁷³ Például: Székesfehérvár, Miskolc, Szombathely

²⁷⁴ Ez a megállapítás szó szerint így hangzik el az OTK-ban.

²⁷⁵ Kőszegfalvi György: Települési infrastruktúra 105. oldal. Területi és települési kutatások. Akadémiai Kiadó, Bp., 1990

²⁷⁶ A közműölló kinyílásához az Önkormányzati Törvény is hozzájárult, mikor az egészséges ivóvízzel való ellátást a kötelező, a szennyvízelvezetést és tisztítást pedig nem kötelező feladatként jelölte meg a települési önkormányzatok számára.

körzeteket, kiegészülve az Alföldön legjelentősebb Észak-békési fejlődési zónával. A változás volumenét és területi eloszlását vizsgálva **(72. melléklet)** megállapítottam, hogy jelentős fejlődés többnyire kis településeken ment végbe, területileg azonban nagyon szórtan. Összefüggő fejlődési “góccokat” csak a Szigetközben, Kőszegtől délre, a budai agglomerációban lehet felfedezni, de ezek sem nevezhetők jelentősnek.

Hálózathossz alapján²⁷⁷ **(74. melléklet)** a fejlett területek közé kerül É-Békés, ugyanakkor a közép-dunántúli agglomerációs sáv markáns tengelye nem jelenik meg. A **75. melléklet** pontosan mutatja, hogy mely területeken / településeken volt jelentős csatornahálózat-fejlesztés²⁷⁸.

A közműollót a teljes lakásállományra kivetítve “eltűnnek” a fejlett területek **(76. melléklet)**. Ezen a térképen látszik igazán, hogy szennyvízelvezetés terén igen rosszul állunk: alig van település, ahol a közműolló 10% alatt volt 1998-ban, és a 25% alattiak száma²⁷⁹ is igen alacsony. A közműolló nyílása a tárgyalt időszakban még mindig jelentős volt **(77. melléklet)**, a településállomány harmadában elérte az 50 %-ot.

A szennyvízelvezetés hálózati feltételrendszerének megteremtése mellett a szennyvíztisztítás terén is folyamatos fejlesztés szükséges, mivel az elvezetett szennyvizeknek kevesebb, mint fele került tisztításra. és a tisztított szennyvizek csak 1/10-e esik át a kémiai tisztítási fokozaton is **(78. melléklet)**. A folyamatban lévő fejlesztések keretében elsőbbséget élveznek a 2000 főnél nagyobb lakosszámú, sérülékeny vízbázison lévő települések.

V. 3. Bel-, és árvízvédelmi rendszerek

A rendszerváltozás utáni időszakban a fővédővonalak korszerűsítése, helyreállítása, új védművek építése csak követő jelleggel – tűzoltómunka-szerűen – valósult meg, annak ellenére, hogy az árvízi veszélyeztetettség Európában Magyarországon a legnagyobb²⁸⁰.

Az egy lakosra jutó vízkészlet alapulvételével Magyarország vizekben gazdag országnak tekinthető. E vízkészletek eloszlása azonban térben és időben igen egyenlőtlen.

²⁷⁷ KSH által nem használt mutató, pedig tanulságos: kissé leegyszerűsítve ugyanis azt is mondhatnánk – ahova vízvezeték kell, oda kell csatorna is.

²⁷⁸ Ezt, a hagyományos – lakásellátottságra épülő – mutatók elfedik. A két mutató között az a különbség, hogy a hagyományos a lakossági igényt, míg az általam készített a kormányzati / területfejlesztési prioritásokat tükrözik.

²⁷⁹ 256 ilyen település volt 1998-ban, vagyis a településállomány alig 8%-a.

Az árvizek és belvizek által veszélyeztetett terület összesen az ország területének 52%-a. Az árvízveszélyes területek 97 %-a mentesített, azonban a szükséges méretre a műveknek csak 57 %-a épült ki²⁸¹. A belvízcsatorna rendszer a felesleges vizek 15 nap alatt való eltávolítására képes. Mind az árvízvédelem, mind a belvízvédelem területén jellemző, hogy a fenntartási munkák tartós elmaradása miatt a védelmi képesség egyre romlik.

V. 4. A törvényi háttér és a tulajdonviszonyok változása

Az utóbbi években Magyarországon a rendszerváltozással párhuzamosan jelentős mértékű tulajdonosi átstrukturálódás zajlott le, melynek hatásai a vízügyre legmarkánsabban a mezőgazdaságban végbemenő tulajdonosváltáson keresztül váltak kézzelfoghatóvá. A törvény²⁸² a kizárólagosan állami tulajdonban levő művek körét szűkítette, így jelentős számú létesítmény kezelése, karbantartása nem tartozik sem állami, sem önkormányzati, sem magángazdálkodói feladatkörbe. Ez a "tulajdonosi" helyzet a vízgazdálkodási társulások megalakításához vezetett, illetve kell, hogy vezessen. A törvény további sajátossága, hogy elhatárolja egymástól a tulajdonosi szerepkörből eredő kezelői, valamint az állami szerepkörből következő közhatalmi feladatokat.²⁸³

A vízgazdálkodási infrastruktúra két nagy területre tagolható a vízgazdálkodási tevékenységek jellege és finanszírozása tekintetében: az egyik a vízvédelem és vízkárelhárítás, a másik a vízellátás és szennyvízkezelés. Ez utóbbit számos nehezen megoldható probléma terheli:

- a vízközműves beruházások – még ha kötelező feladat is az önkormányzatok számára – csak jelentős állami támogatással valósíthatók meg, a fejlesztési lehetőségek szűkösek.

- a szolgáltatás körében jelentős decentralizáció ment végbe, mely jelentős hatékonyságcsökkenést és a szakmai színvonal süllyedését vonta maga után. A decentralizáció a tulajdonosi rendszer átalakulásával összhangban az állami vízközmű vagyon önkormányzatoknak történő átadását (is) jelentette, mellyel megbomlott a vízközmű szolgáltatásoknak a megyék és a nagyobb városok ellátási szükségleteihez

²⁸⁰ Magyarország területének negyede a mértékadó árvízszint alá esik, ahol 700 településen, 2,5 millió ember él

²⁸¹ 1995-ben új fejlesztési terv készült az árvízvédelmi feladatokra, mely feltárta a meglévő védműrendszer gyengeségeit és beavatkozási pontokat határozott meg.

²⁸² Vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény

²⁸³ ISM. Infrastruktúrák és szolgáltatások III. 62. oldal

igazított szervezeti rendszere²⁸⁴. A jövőben a kistérségi vízellátási rendszerek, társulások jelenthetik a megoldást az önkormányzatok számára, természetesen az állami szerepvállalás a finanszírozás terén itt sem elkerülhetetlen. Fontos a lakossági részvétel megjelenése, növekedése is, mert nemcsak fogyasztóként, de akár beruházóként is a fejlesztések motorjává válhat.

V. 5. Fejlesztési elképzelések – a közműolló bezárása és a vízminőség javítása

A vízgazdálkodási ágazat számos problémával küzd. Sorra véve ezeket a problémákat az alábbi feladatok fogalmazódnak meg:

- a gyakori ár-és belvízkárok miatt a vízkár-elhárítási létesítmények fejlesztése;
- a vezetékes ivóvíz minőségének javítása elsősorban az arzénos, vagy vízhiányos területeken.
- az EU ajánlásainak megfelelő szennyvízelvezetési,- tisztítási színvonal elérése, annak érdekében, hogy a közműolló záródjon, és a szennyvíztisztítás hatékonysága javuljon.
- a vízközmű infrastruktúra területi aránytalanságainak csillapítása, a keleti országrész felzárkóztatása érdekében.
- az ivóvízbázisok hatékonyabb védelme;
- az Alföld vízgazdálkodási problémáinak megoldását elősegítő intézkedések meghozatala, a talajvízszint süllyedés megállítása és vízviisszatartás megoldása a Duna-Tisza közti homokhátságon.

A gazdasági versenyképesség feltételezi az egészséges környezet igényét, a lakosság életterének védelmét a káros behatásoktól, ennek érdekében 2010-ig a 67-68 %-os csatornázottság területileg differenciált megvalósítása szükséges. Gondoskodni kell a gazdaságosan nem csatornázható területeken korszerű közműpótló berendezések programszerű megvalósításáról, és a keletkezett települési folyékony hulladékok ártalommentes elhelyezéséről.

Az EU normáknak is megfelelő csatornázottságot mutató települések száma meglehetősen kevés, azok többsége is a Nyugat-Dunántúlon helyezkedik el. Az ÉK-i országrészben és az Alföldön csak a nagyobb városok felelnek meg e normáknak. Tehát a fejlesztési prioritásként fogalmazódik meg a keleti országrész felzárkóztatása a csatornázottság terén. Ehhez kapcsolódóan természetes – és mint láttuk: jogos – igény a

²⁸⁴ ISM. Infrastruktúrák és szolgáltatások III. 68. oldal

megfelelő, vagyis legalább biológiai fokozatú tisztítást kielégítő szennyvíztisztító kapacitás biztosítása is. Sajátos helyzetben vannak az idegenforgalom célterületei, ahol a népességszám erősen ingadozó. Itt az állandó és az üdülónépesség együttes számát célszerű mértékadónak tekinteni²⁸⁵.

A vízi infrastruktúra fejlesztése során tekintetbe kell venni a területfejlesztés prioritásait. Ugyanakkor a víz, mint korlátozottan megújuló természeti erőforrás nem egyenletesen és nem mindig a szükséges helyen a megfelelő mennyiségben és minőségben áll rendelkezésre, ezért a területfejlesztésnek figyelembe kell vennie a vízkészletek adottságait, elő kell segítenie – a területrendezés során – a víztakarékos területhasználatokat.

²⁸⁵ Nem véletlen, hogy e területek már 1998-ban is magas ellátottsági értékekkel rendelkeztek.